

**Affectieve en cognitieve empathie en zowel offline als online deviant gedrag bij
jongeren: Sekseverschillen**

Master's thesis

Utrecht University

Master's programme in Clinical Child, Family and Education Studies

N. H. Kolkman, 4783732

Begeleiding: dr. Inge Wissink

Tweede beoordelaar: dr. Joyce Endendijk

27-05-2022

FERB: 21-2299

Universiteit Utrecht

Samenvatting

Bepaalde vormen van jeugddelinquentie nemen toe. Voor betere preventie en interventie is het belangrijk dat risicofactoren van deviant gedrag bekend zijn. Er zijn aanwijzingen dat een lager affectief en cognitief empathisch vermogen samenhangt met een groter risico op deviant gedrag. Nog onbekend is of sekseverschillen hier een rol in spelen en of hierin verschillen zijn tussen offline deviant gedrag en online deviant gedrag. Daarom zal in deze pilot studie onderzocht worden in hoeverre er sekseverschillen bestaan in de samenhang tussen affectieve en cognitieve empathie en zowel offline als online deviant gedrag bij jongeren. Hiervoor is via een online vragenlijst informatie verzameld bij een Nederlandse steekproef ($N = 60$) van 20 jongens en 40 meisjes in de adolescentieleeftijd (gemiddelde leeftijd = 17.4; $SD = .85$). Met behulp van gegevens van de Basic Empathy Scale (BES), Monitor Zelfrapportage Jeugd (MZJ), Vragenlijst Deviant Gedrag (VDG) en Marlowe–Crowne Social Desirability Scale (MCSDS) zijn enkelvoudige regressieanalyses en hiërarchische regressieanalyses uitgevoerd. Uit de resultaten blijkt dat meisjes een hogere mate van affectieve empathie rapporteren en dat jongens een hogere mate van offline deviant gedrag rapporteren. Tevens blijkt dat sekse en sociale wenselijkheid 34.5% van de variantie in offline deviant gedrag verklaren. Tot slot blijkt affectieve empathie voor 11.2% de variantie in online deviant gedrag te verklaren. Implicaties voor de praktijk en wetenschap worden besproken, evenals beperkingen en sterke punten van de huidige pilotstudie.

Sleutelwoorden: affectieve empathie, cognitieve empathie, sekseverschillen, offline deviant gedrag, online deviant gedrag.

Abstract

Certain forms of juvenile delinquency are increasing. For better prevention and intervention, it is important that risk factors of deviant behaviour are known. There is some evidence that lower affective and cognitive empathy is associated with a greater risk of deviant behaviour. It is still unknown whether gender differences play a role in this and whether there are differences between offline deviant behaviour and online deviant behaviour. Therefore, this pilot study will investigate to what extent differences in gender play a role in the association between affective and cognitive empathy and both offline and online deviant behaviour in young people. For this purpose, information was collected via an online questionnaire from a Dutch sample ($N = 60$) of 20 boys and 40 girls of adolescence (mean age = 17.4; $SD = .85$). Using data from the Basic Empathy Scale (BES), Monitor Zelfrapportage Jeugd (MZJ), Vragenlijst Deviant Gedrag (VDG) and Marlowe–Crowne Social Desirability Scale (MCSDS), Univariate regression analyses and hierarchical regression analyses were used. The results show that girls report a higher degree of affective empathy and that boys report a higher degree of offline deviant behaviour. It also appears that sex and social desirability explain 34.5% of the variance in offline deviant behaviour. Finally, affective empathy appears to explain the variance in online deviant behaviour for 11.2%. Implications for practice and science are discussed, as well as limitations and strengths of the current pilot study.

Keywords: affective empathy, cognitive empathy, gender differences, offline deviant behaviour, online deviant behaviour.

Introductie

‘Jeugdcriminaliteit daalt, maar niet alle vormen’ luidt de titel van een artikel van het CBS in mei 2021. Hoewel de jeugdcriminaliteit over het algemeen daalt, wordt er wel een toename gesignaleerd van jongeren die veroordeeld werden voor doodslag en minderjarige daders van wapen- of vermogensdelicten (CBS, 2021). Ook was er in 2020 een toename van 127% voor geregistreerde cybercrimes (Politie.nl, 2021). Voor het voorkomen en verminderen van deviant gedrag bij jongeren is het belangrijk om risicofactoren vast te stellen. Hiermee kan meer duidelijkheid verkregen worden over mogelijkheden voor preventie en interventie van deviant gedrag onder jongeren. In het onderzoek van Kaplan en Arbuthnot (1985) werd al aangetoond dat een beperkte mate van empathie één van de risicofactoren blijkt te zijn voor offline deviant gedrag bij jongeren. Afgezien van enkele onderzoeken waarin is gevonden dat het empathisch vermogen bij deviante en niet-deviante jongeren niet significant van elkaar verschilt (Lee & Prentice, 1988; Lardén et al., 2006), ondersteunen de meeste voorgaande studies ook de verwachting dat er een verband is tussen een lage empathie en een hoge mate van deviant gedrag. Zo vonden Schmits en Glowacz (2019) dat empathie een voorspeller is van delinquentie en alcoholgebruik. Ook in de meta-analyse van Pyle et al. (2016) wordt verwezen naar verschillende studies waaruit geconcludeerd werd dat veroordeelde jongeren minder empathisch zijn dan niet-veroordeelde jongeren (Brennan et al., 2008; Ellis, 1982; Kaplan & Arbuthnot, 1985; Loper et al., 2001). Er is echter minder bekend over het verband tussen empathie en online deviant gedrag én over de rol van sekse bij deze verbanden. Huidige studie zal zich daarom richten op empathie als risicofactor voor verschillende vormen van deviant gedrag en de sekseverschillen hierin.

Empathie kan gedefinieerd worden als ‘*de mogelijkheid om andermans emotionele staat en situatie te begrijpen en delen*’ (Cohen & Strayer, 1996). Uit deze definitie blijkt dat er twee verschillende vormen van empathie bestaan. Cognitieve empathie betreft de mogelijkheid om emoties te begrijpen, waar affectieve empathie gaat over het delen van andermans emotionele staat (Geng et al., 2012). Met name affectieve empathie speelt een belangrijke rol in het voorkomen van delinquent gedrag omdat bij een hogere mate van affectieve empathie mensen beter in staat zijn om te reageren op andermans emoties en zich beter kunnen remmen in schadelijke situaties (Llorca-Mestre et al., 2017). Toch kan ook cognitieve empathie bijdragen aan het voorkomen van delinquent gedrag omdat cognitieve empathie helpt om de situatie van een ander, bijvoorbeeld een slachtoffer, te begrijpen (Jolliffe & Farrington, 2004).

Deviant gedrag kan worden gezien als gedrag dat afwijkt van de wet of sociale normen (Snyder, 2001). Offline deviant gedrag kan gezien worden als traditioneel delinquente en antisociale gedragingen die in de fysieke wereld worden gepleegd, zoals geweldsdelicten, vermogensdelicten, vandalisme, drugsverkoop en wapenbezit (Van der Laan et al., 2021). Online deviant gedrag (d.w.z. online delinquente en antisociale gedragingen) is in opmars vanwege de digitalisering van de samenleving. Het online delinquente gedrag bestaat uit twee subcategorieën. Bij cyberdelicten is ICT zowel doel als middel, bijvoorbeeld bij cyberaanvallen. Bij gedigitaliseerde delicten is ICT alleen het middel, bijvoorbeeld bij verkoopfraude via internet (Van der Laan et al., 2021). Antisociale online gedragingen zijn bijvoorbeeld online verbale agressie of online relationele agressie (Erreygers et al., 2016).

Het is bekend dat er sekseverschillen zijn in het empathisch vermogen van jongeren (Rochat, 2022). Meisjes laten gemiddeld meer empathie zien dan jongens (Lardén et al., 2006; Van der Graaf et al., 2014). Dit wordt mogelijk verklaard doordat meisjes de ontwikkeling hiervan sneller doorlopen dan jongens (Silberman & Snarev, 1993). De genderverschillen in empathie zouden mogelijk de genderverschillen in deviant gedrag (deels) kunnen verklaren. Er zijn namelijk meer jongens dan meisjes die offline delicten plegen en jongens plegen ook meer offline delicten dan meisjes (Slotboom et al., 2011). Op basis hiervan kan een verband tussen sekse en offline deviant gedrag verwacht worden. Er zijn tevens aanwijzingen voor een sekseverschil in de sterkte van het verband tussen empathie en offline deviant gedrag. Een meta-analyse van Van Langen en collega's (2014) toonde namelijk aan dat de relatie tussen empathie en offline deviant gedrag sterker was bij jongens dan bij meisjes. In deze meta-analyse werden studies over zowel jongeren als volwassenen meegenomen, en alleen studies waarbij delinquentie officieel was vastgesteld werden geïncludeerd.

Nog onbekend is echter of empathie samenhangt met online deviant gedrag en of hierin sekseverschillen bestaan. Er is nog weinig onderzoek gedaan naar sekseverschillen in online deviant gedrag. Wel zijn er enkele aanwijzingen dat lager empathisch vermogen een risicofactor is voor online deviant gedrag. Zo vonden Xu en collega's (2013) in hun studie dat een beperkte morele ontwikkeling een risicofactor was voor hackers (online deviant gedrag). Echter, empathie zou mogelijk een andere (sterkere of minder sterke) rol kunnen spelen bij offline dan bij online deviant gedrag. Dit is echter nog onbekend, omdat beide vormen van deviant gedrag nog niet binnen één studie zijn onderzocht. Jongeren gaven in het onderzoek van Coldwell (1993) wel aan dat er veel meer jongeren zijn die online delicten pleegden en

dat zij dit meer aanvaardbaar achten dan offline deviant gedrag. Mogelijk gaat deze hogere ‘aanvaardbaarheid’ van online delicten in de opvatting van jongeren gepaard met een andere vorm van moreel redeneren ten aanzien van online deviant gedrag vergeleken met offline deviant gedrag. Tevens kan het daarom interessant zijn om in te gaan op de verschillen tussen affectieve en cognitieve empathie omdat ook deze twee vormen mogelijk een verschillende rol spelen in de verklaring van offline en/of online deviant gedrag.

In de huidige pilotstudie staat de volgende vraag centraal: ‘In hoeverre bestaan er sekseverschillen in de samenhang tussen affectieve en cognitieve empathie en zowel offline als online deviant gedrag bij jongeren?’ Hierbij zullen drie extra deelvragen worden onderzocht: ‘In hoeverre hangt sekse samen met de affectieve en cognitieve empathie van jongeren?’ ‘In hoeverre hangt sekse samen met offline deviant gedrag?’ ‘In hoeverre hangt sekse samen met online deviant gedrag?’

Er is nog beperkt onderzoek gedaan naar de verschillen tussen offline en online deviant gedrag onder jongeren in de samenhang met empathie. Wel is bekend dat offline deviant gedrag samenhangt met empathie (Brennan et al., 2008; Ellis, 1982; Kaplan & Arbuthnot, 1985; Loper et al., 2001; Schmits & Glowacz, 2019) en dat binnen dit verband sekseverschillen bestaan (Van Langen et al., 2014). Er zijn enkele aanwijzingen dat online deviant gedrag samenhangt met empathie (Xu et al., 2013), maar het is nog onbekend of er sekseverschillen bestaan in deze samenhang. Daarnaast is in voorgaande onderzoeken geen expliciet onderscheid gemaakt tussen affectieve en cognitieve empathie. Hoewel met name affectieve empathie lijkt samen te hangen met deviant gedrag (Llorca-Mestre et al., 2017), wordt op basis van Jolliffe & Farrington (2004) ook verwacht een verband te vinden tussen cognitieve empathie en beide vormen van deviant gedrag. De sekseverschillen in zowel de ontwikkeling van empathie (Rochat, 2022) als in offline en online deviant gedrag (Slotboom et al., 2011) ondersteunen de hypothese dat sekse samenhangt met affectieve empathie, cognitieve empathie, offline deviant gedrag en met online deviant gedrag. Verder wordt op basis van bovenstaande literatuur verwacht dat er sekseverschillen bestaan in de samenhang tussen affectieve en cognitieve empathie en offline deviant gedrag en dat er sekseverschillen bestaan in de samenhang tussen affectieve en cognitieve empathie en online deviant gedrag.

Methode

Participanten

Een steekproef van $N = 60$ adolescenten heeft online een vragenlijst ingevuld. De respondenten in de leeftijd van 16 tot 19 jaar zijn benaderd via het eigen netwerk ($M = 17.4$; $SD = .854$) en waren woonachtig in verschillende plaatsen in Nederland (30,2% woonde in een stad, 63.5% in een dorp, 6.3% op het platteland). De steekproef is een selectie van ongeveer 150 jongeren die benaderd zijn om deel te nemen. Hieruit zijn 60 participanten voortgekomen die bereid waren mee te werken (40%; gemakssteekproef), van wie 20 jongens (33.3%) en 40 meisjes (66.7%). In totaal volgde op het moment van afname 11.2% van de respondenten vmbo onderwijs, 12.7% van de respondenten volgde havo en 25.4% van de respondenten volgde vwo of gymnasium ten tijde van het onderzoek. Verder volgde 19.0% van de respondenten een mbo opleiding, 15.8% een hbo opleiding en volgde 12.7% van de jongeren een WO-bachelor. Alle overige waarden van geslacht en opleidingsniveau betreffen missende waarden.

Meetinstrumenten

Allereerst zijn het geslacht (met de vraag ‘Wat is je geslacht?’; 0 = jongen; 1 = meisje; anders, namelijk..), leeftijd, woonomgeving (‘Waar woon je?’; grote stad (bv. Amsterdam); stad (bv. Zwolle); kleine stad (bv. Deventer); dorp (bv. Nunspeet); platteland (bv. Doornspijk)) en het opleidingsniveau (‘Welk opleidingsniveau volg je op dit moment?’; VMBO Basis, VMBO Kader, VMBO Gemengde leerweg; VMBO theoretische leerweg; HAVO; HAVO-VWO; VWO; Gymnasium; Anders, namelijk..) uitgevraagd. Vervolgens zijn de items van de vier meetinstrumenten voor huidige studie uitgevraagd (zie onder). Wanneer respondenten aangaven dat hun geslacht anders was dan ‘jongen’ of ‘meisje’, is het geslacht als missende waarde meegenomen in de analyses. Verder zijn bepaalde categorieën van de woonomgeving en het opleidingsniveau ten behoeve van een helder overzicht later samengevoegd.

Morele ontwikkeling

Met de *Basic Empathy Scale* (BES) (Jolliffe & Farrington, 2006) is de affectieve en cognitieve empathie van de respondenten gemeten. De originele vragenlijst is verkort en vertaald en bevat twintig vragen die worden beantwoord volgens een 5-likertschaal. Hierbij staat een 1 voor ‘helemaal mee oneens’ en een 5 voor ‘helemaal mee eens’. Een voorbeeldvraag is ‘De gevoelens van mijn vrienden doen mij niet zoveel’ (gehercodeerd). Er

is voor de respondenten een gemiddelde score berekend voor de twee subschalen ‘affectieve empathie’ en ‘cognitieve empathie’. Een lage score staat voor een lage mate van empathie en een hoge score staat voor een hoge mate van empathie. De validiteit van de BES wordt als voldoende beschouwd (Jolliffe & Farrington, 2006). De interne consistentie van de affectieve schaal ($\alpha = .791$) en de cognitieve schaal ($\alpha = .798$) kunnen als goed kunnen worden geïnterpreteerd.

Offline deviant gedrag

De mate van offline deviant gedrag is gemeten middels de *Vragenlijst Deviant Gedrag* (VDG) (Dekovic en Noom, 1996). De vragenlijst betreft twintig vragen over offline deviant gedrag. De respondenten gaven middels een 5-punts likertschaal (1 = ‘nooit’ en 5 = ‘heel vaak’) aan in hoeverre zij de afgelopen twaalf maanden offline deviant gedrag hadden vertoond. Een voorbeeldvraag van de VDG is: ‘Geef aan of je de afgelopen 12 maanden zonder te betalen met het openbaar vervoer hebt meegereden.’ Er is voor elke respondent een gemiddelde score berekend voor offline deviant gedrag. Een lage score betekent een lage mate van offline deviant gedrag, een hoge score betekent een hoge mate van offline deviant gedrag. De interne consistentie kan als voldoende worden geïnterpreteerd ($\alpha = .685$).

Online deviant gedrag

Middels de *Monitor Zelfrapportage Jeugd* (MZJ) (Beerthuizen et al., 2017) is het online deviant gedrag van jongeren gemeten. De vragenlijst bestaat uit elf vragen over online deviant gedrag in de afgelopen 12 maanden. Deze vragen zijn aangevuld met twee verdiepende vragen¹ over het verspreiden van gênant beeldmateriaal (om sexting als onderdeel van online deviant gedrag te kunnen vaststellen). Een voorbeeldvraag van de MZJ is ‘Geef aan of je de afgelopen twaalf via een sms, e-mail of in een chatbox iemand een bericht hebt gestuurd met de bedoeling hem of haar bang te maken’. De participanten gaven antwoord middels een 5-punts likertschaal (1 = ‘nooit’ en 5 = ‘heel vaak’). Er is voor elke respondent een gemiddelde score voor online deviant gedrag berekend. Een lage score staat voor weinig online deviant gedrag. Een hoge score staat voor veel online deviant gedrag. De validiteit van de MZJ is als positief beoordeeld (Van der Laan & Blom, 2006; Weijters et al., 2016). De interne consistentie werd onderzocht door in SPSS de Cronbach’s alpha te

---

¹ ‘Geef aan of je de afgelopen 12 maanden via internet of je telefoon gênant beeldmateriaal verspreid hebt van iemand anders, terwijl diegene nog geen 18 jaar was.’ De participanten gaven antwoord middels een 5-punts likertschaal (1 = ‘nooit’ en 5 = ‘heel vaak’). En ‘Geef aan of je de afgelopen 12 maanden beeldmateriaal hebt geplaatst dat stiekem was opgenomen’ De participanten gaven antwoord middels een 5-punts likertschaal (1 = ‘nooit’ en 5 = ‘heel vaak’).

berekenen. Deze moest als onvoldoende worden beoordeeld ($\alpha = .386$). Daarop is besloten om Guttman's Lambda-6 te gebruiken omdat dit een passende betrouwbaarheidscoëfficiënt is voor vragenlijsten met ongelijke factorladingen tussen de items, zoals bij de schaal voor online deviant gedrag het geval is (Guttman, 1945). Lambda-6 is met name geschikt voor steekproefgroottes tussen de 50 en 250 en vragenlijsten langer dan 10 items en is dus passend bij onze steekproefgrootte en vragenlijst (Oosterwijk et al., 2016; 2017). De lambda-6 van de gehele schaal bleek nog steeds te laag ($\lambda^6 = .511$), waarop besloten is het item 'Geef aan of je de afgelopen 12 maanden zonder toestemming je mobiel hebt gebruikt tijdens de les' te verwijderen. De interne consistentie kon nu als voldoende worden beoordeeld ($\lambda^6 = .639$).

Sociale wenselijkheid

Omdat de VDG en MZJ vragenlijsten betreffen met gevoelige vragen voor jongeren, bestaat er een risico op sociaal wenselijke antwoorden. De *Social Desirability Scale* (MCSDS) (Crowne & Marlowe, 1960) is in een vertaalde en verkorte variant gebruikt om tijdens de analyses te kunnen controleren voor sociale wenselijkheid. Er zijn acht stellingen voorgelegd die met een 6-puntsschaal werden beantwoord. 1 = helemaal mee oneens, 6 = helemaal mee eens. Een voorbeeldstelling hiervan is 'Als ik een fout maak, ben ik altijd bereid om dat toe te geven'. Voor elke respondent is een gemiddelde score op de vragenlijst berekend. Een lage score betekent een mindere mate van sociale wenselijkheid. Een hoge score betekent een hogere mate van sociale wenselijkheid. De MCSDS is betrouwbaar en valide gebleken (Stöber, 2001). De interne consistentie kan als matig worden geïnterpreteerd ($\alpha = .556$). In de discussie zal worden ingegaan op de nadelen hiervan.

Procedure

De vragenlijst is geprobeerd te verspreiden via scholen. In totaal zijn er achttien mbo-scholen benaderd waarvan geen enkele school wilde meewerken. Daarom is de vragenlijst via Whatsapp aan bekenden van de onderzoekers verstuurd. De respondenten konden de vragenlijst zelfstandig en op een zelfgekozen moment konden invullen. Aan het begin van de vragenlijst is aan de respondenten informatie verstrekt over de pilotstudie en is om actieve toestemming gevraagd voor deelname aan het onderzoek. Het beantwoorden van de vragenlijst nam ongeveer twintig minuten in beslag. Over alle participanten werden ter beloning twee cadeaubonnen van Bol.com ter waarde van vijftientwintig euro verloot. Alle participanten mochten stoppen met hun deelname aan het onderzoek zonder opgave van reden. Tevens konden zij op ieder moment vragen om verwijdering van hun gegevens.

Voorafgaande aan de dataverzameling is er goedkeuring gegeven door de FERB, de ethische commissie van de Universiteit Utrecht (21-2299).

Analyseplan

Om te onderzoeken of sekse samenhangt met affectieve empathie, cognitieve empathie, offline deviant gedrag en met online deviant gedrag werden vier enkelvoudige lineaire regressieanalyses gebruikt, waarbij ook gecontroleerd werd voor sociale wenselijkheid.

Om te toetsen of er sekseverschillen bestaan in de samenhang tussen affectieve en cognitieve empathie en offline deviant gedrag en of er sekseverschillen bestaan in de samenhang tussen affectieve en cognitieve empathie en online deviant gedrag zijn twee hiërarchische regressieanalyses uitgevoerd. Op de eerste stap van het model zijn sekse en sociale wenselijkheid toegevoegd, op de tweede stap de affectieve en cognitieve schalen van de BES. In het derde model is het interactie-effect van affectieve empathie en sekse en het interactie-effect van cognitieve empathie en sekse toegevoegd. De hiërarchische regressieanalyse is tweemaal uitgevoerd: Zowel voor offline als voor online delinquent gedrag.

Om de enkelvoudige regressieanalyses uit te kunnen voeren moest rekening worden gehouden met vier verschillende assumpties. Aan twee assumpties was vooraf al voldaan: De scores waren onafhankelijk van elkaar en de meetniveaus van de variabelen klopten. Verder is in SPSS middels Levene's Test geconstateerd dat aan de assumptie van de homogeniteit werd voldaan. De normale verdeling is gecontroleerd door middel van de normaliteitstest 'Kolmogorov-Smirnov'. Van de vier relaties bleek dat de relatie van sekse en online deviant gedrag niet normaal verdeeld is. In de discussie zal besproken worden wat de nadelen zijn van het schenden van deze assumptie.

Voor de hiërarchische regressieanalyse gelden zes assumpties. Vooraf zijn de juiste meetniveaus gecontroleerd. Voor de enkelvoudige analyses zijn de normale verdeling en de homogeniteit al gecontroleerd. Verder kan op basis van twee spreidingsdiagrammen gesteld worden dat er voor zowel offline als online deviant gedrag voldaan wordt aan de assumptie van de lineaire relatie. In de spreidingsdiagrammen is ook gekeken naar uitschieters. In de diagram van online deviant gedrag is één uitschieter te zien. Omdat het ging om slechts één uitschieter is ervoor gekozen de uitschieter niet te verwijderen. Tot slot is er door het berekenen van de Tolerance en Variance Inflation Factor (VIF) vastgesteld dat er geen sprake is van multicollineariteit.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

In Tabel 1 zijn de beschrijvende statistieken en correlatiecoëfficiënten van de variabelen weergegeven. Er zijn, tegen de verwachting in, geen significante correlaties gevonden tussen cognitieve empathie en zowel offline als online deviant gedrag. De correlaties tussen affectieve empathie en zowel offline als online deviant gedrag waren wel significant (negatief), zoals verwacht.

Tabel 1

Beschrijvende Statistieken en Correlatiecoëfficiënten

	<i>N</i>	Min.	Max.	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3	4	5	6
1 Sekse	60					-	-	-	-	-	-
2 Affectieve empathie	59	2.09	4.91	3.74	.61	.31 *	-	-	-	-	-
3 Cognitieve empathie	59	2.44	5.00	4.16	.50	-.08	.16	-	-	-	-
4 Sociaal wenselijk	57	2.25	5.63	4.01	.65	.02	.05	.30*	-	-	-
5 Offline deviant gedrag	58	1.00	1.89	1.28	.21	- .50 **	-.28*	.04	-.32*	-	-
6 Online deviant gedrag	57	1.00	1.50	1.05	.10	-.20	-.38**	.08	-.15	.44**	-

Noot. * $p < .05$; ** $p < .01$. Ook wanneer gecontroleerd werd voor sociale wenselijkheid, bleven deze correlaties significant.

Enkelvoudige regressieanalyses

Het resultaat van de enkelvoudige regressieanalyse van sekse en affectieve empathie liet zien dat er sprake was van een significant sekseverschil in affectieve empathie, $F(1, 56) = 5.89$, $p = .019$, ook wanneer er in deze enkelvoudige regressieanalyse gecontroleerd werd voor sociale wenselijkheid ($p = .024$). Jongens rapporteerden een lager gemiddelde op affectieve empathie ($M = 3.45$) dan meisjes ($M = 3.86$).

Uit de enkelvoudige regressieanalyse van sekse en cognitieve empathie bleek dat er geen sprake was van een significant sekseverschil in de cognitieve empathie, $F(1, 56) = 0.37$, $p = .545$. Er lijkt dus geen samenhang te bestaan tussen sekse en cognitieve empathie, ook niet wanneer er wordt gecontroleerd voor sociale wenselijkheid ($p = .553$).

Er bleek uit de enkelvoudige regressieanalyse van sekse en offline deviant gedrag dat er een significant sekseverschil in offline deviant gedrag bestond, $F(1, 56) = 19.08$, $p < .001$, ook wanneer er voor sociale wenselijkheid werd gecontroleerd ($p < .001$). Jongens rapporteerden een hoger gemiddelde op offline deviant gedrag ($M = 1.44$), dan meisjes ($M = 1.21$).

Uit de enkelvoudige regressieanalyse van sekse en online deviant gedrag bleek dat er geen sprake was van een significant sekseverschil in online deviant gedrag, $F(1, 55) = 2.18$, $p = .146$, ook niet wanneer er voor sociale wenselijkheid werd gecontroleerd ($p = .153$). Er lijkt dus geen samenhang te bestaan tussen sekse en online deviant gedrag.

Hiërarchische regressie analyse

Uit de resultaten van de hiërarchische regressie analyse met als onafhankelijke variabelen op stap 1 sekse en sociale wenselijkheid, op stap 2 de variabelen affectieve en cognitieve empathie (gestandaardiseerd) en op stap 3 het interactie-effect van affectieve empathie met sekse en het interactie-effect van cognitieve empathie met sekse (gestandaardiseerd) en als afhankelijke variabele offline deviant gedrag, bleek dat het model met interactietermen niet significant was $F(2, 50) = 5.63$, $p = .282$. Omdat de gestandaardiseerde variabelen werden gebruikt om de interactietermen te kunnen toetsen, is vervolgens de analyse opnieuw uitgevoerd zonder de interactietermen en gestandaardiseerde variabelen. Hieruit bleek dat stap 2 ook niet significant was $F(2, 52) = 7.71$, $p = .334$. Stap 1

bleek wel significant $F(2, 54) = 14.22, p < .001$. Sekse ($\beta = -.49; p < .001$) en sociale wenselijkheid ($\beta = -.31; p = .007$) verklaarden samen 34.5% van de variantie in offline deviant gedrag.

Uit de resultaten van de hiërarchische regressie analyse met als onafhankelijke variabelen op stap 1 sekse en sociale wenselijkheid, op stap 2 de affectieve en cognitieve empathie (gestandaardiseerd) en op stap 3 het interactie-effect van affectieve empathie met sekse en het interactie-effect van cognitieve empathie met sekse (gestandaardiseerd) en als afhankelijke variabele online deviant gedrag, bleek ook dat het model met de interactietermen niet significant was $F(2, 50) = 2.60, p = .127$. Daarop is ook weer besloten de analyse opnieuw uit te voeren zonder de interactietermen en gestandaardiseerde variabelen. Stap 2 van deze analyse bleek significant, $F(2, 52) = 2.70, p = .037$. De variantie in online deviant gedrag kon voor 11.2% worden verklaard door sekse ($\beta = -.08; p = .542$), sociale wenselijkheid ($\beta = -.14; p = .287$), affectieve empathie ($\beta = -.36; p = .011$) en cognitieve empathie ($\beta = .03; p = .840$). Omdat alleen affectieve empathie significant bijdroeg aan de verklaring van online deviant gedrag kan gezegd worden dat hoe meer affectieve empathie adolescenten tonen, hoe lager de mate van online deviant gedrag.

Discussie

Conclusie

Vooraf werd verwacht dat sekse zou samenhangen met affectieve empathie, cognitieve empathie, offline deviant gedrag en online deviant gedrag. Uit de enkelvoudige analyses is naar voren gekomen dat sekse samenhangt met affectieve empathie, maar niet met cognitieve empathie. Ook andere onderzoekers hebben gevonden dat mannen en vrouwen met name verschillen in hun vermogen om in te spelen op de behoeften van anderen en het niet willen kwetsen van anderen: Affectieve empathie) (Geng et al., 2012; Steffensmeier & Allan, 1996). Verder is gebleken dat jongens significant meer offline deviant rapporteren dan meisjes, maar niet significant meer online deviant gedrag rapporteren. De meta-analyse van Lambe et al. (2019) heeft aangetoond dat in ongeveer de helft van de studies wel een significant verband tussen sekse en online deviant gedrag werd gevonden en in de andere helft niet. Lambe en collega's (2019) verklaren dat de anonimiteit van online deviant gedrag het effect van sekse kan beïnvloeden omdat factoren zoals groepsdruk door anonimiteit een verminderde rol spelen. Er is meer onderzoek nodig om genderverschillen in offline en online deviant gedrag nader te kunnen verklaren.

Ook werd vooraf verwacht dat er sekseverschillen zouden bestaan in de samenhang tussen affectieve en cognitieve empathie en offline deviant gedrag, en in de samenhang tussen affectieve en cognitieve empathie en online deviant gedrag. Uit de hiërarchische regressieanalyse met offline deviant gedrag als afhankelijke factor is wel gebleken dat jongens meer offline deviant gedrag rapporteerden (in overeenstemming met de enkelvoudige resultaten), maar er bleken geen significante verschillen te bestaan tussen jongens en meisjes in hoe sterk de twee vormen van empathie gerelateerd waren aan zowel offline als online deviant gedrag. Tegen de verwachting in blijkt dus dat empathie geen verband houdt met offline deviant gedrag. Uit het onderzoek van O'Neill (2020) blijkt dat empathie een voorspeller is van fraude en diefstal, maar niet voor gewelddadige delinquentie. In deze studie is geen onderscheid is gemaakt tussen de verschillende vormen van offline deviant gedrag, wat een verklaring zou kunnen zijn voor het niet-gevonden verband tussen empathie en offline deviant gedrag. De mate van online deviant gedrag bleek wel verklaard te kunnen worden door affectieve empathie, oftewel, jongeren met een hoog affectief empathisch vermogen vertonen minder online deviant gedrag. Dat affectieve empathie in online situaties vooral belangrijk is (vergeleken met cognitieve empathie), kan verklaard worden doordat het

in online situaties nog lastiger is om andermans emoties te begrijpen en delen (Lambe et al, 2019). Het lijkt erop dat vooral adolescenten die zich in het algemeen minder laten remmen door andermans emoties risico lopen om online deviant gedrag te vertonen.

Kennis van risicofactoren van deviant gedrag is belangrijk om preventieve interventies beter in te kunnen zetten, zodat deviant gedrag onder jongeren verminderd kan worden. De resultaten van huidige studie hebben duidelijk gemaakt dat de affectieve empathie van adolescenten een belangrijk aspect kan zijn voor de preventie van online deviant gedrag. Er zijn al interventies (bv. Media Heroes, geschreven door Schultze-Krumbholz et al., 2018) die zich richten op onder andere het vergroten van empathie om online deviant gedrag te voorkomen, maar deze interventies zouden op basis van deze studie dus nog specifiek over affectieve empathie kunnen gaan. Daarnaast dragen de resultaten van deze pilotstudie bij aan het gat in de literatuur. De studie geeft eerste inzichten in de verschillen tussen de risicofactoren van offline en online deviant gedrag en in de splitsing van empathie (in affectief en cognitief) ter voorspelling deviant gedrag.

Discussie

De huidige pilotstudie kent een aantal beperkingen. Zo is de assumptie van de normaalverdeling geschonden voorafgaande aan de enkelvoudige analyses. Dit betekent dat het resultaat van de analyse waarin de samenhang tussen sekse en online deviant gedrag is getoetst niet uiterst betrouwbaar is. Tevens is de steekproefgrootte in deze pilotstudie ($N = 60$) wat klein, waardoor de kans op een type-2-fout toeneemt (Field, 2018). Hierdoor zou het kunnen zijn dat resultaten die niet significant zijn gebleken in de huidige studie, in werkelijkheid wel significant zijn. Verder is de interne consistentie van online deviant gedrag vastgesteld aan de hand van Guttman's lambda-6. Deze coëfficiënt is gebruikt omdat de factorladingen van de verschillende items van elkaar verschilden. Dit vermindert de betrouwbaarheid van deze variabele. De MCSDS had daarnaast een matige interne consistentie ($\alpha = .556$), waardoor ook de betrouwbaarheid van de variabele sociale wenselijkheid lager was dan gewenst.

De huidige studie is de eerste studie waarin zowel affectieve als cognitieve empathie van adolescente jongens en meisjes zijn onderzocht, in samenhang met zowel offline als online deviant gedrag. Hoewel er veel onderzoek is gedaan naar deze twee verschillende vormen van empathie en naar empathie in het algemeen in relatie met deviant gedrag, is het vernieuwend dat affectieve en cognitieve empathie in relatie met (offline en online) deviant

gedrag zijn onderzocht. Dit geeft nieuwe inzichten voor de wetenschap en praktijk. Tevens is een sterk punt van dit onderzoek dat de kleine steekproef het vertrouwen versterkt in het gevonden verband tussen affectieve empathie en online deviant gedrag bij adolescenten.

Er kunnen ook enkele aanbevelingen gedaan worden voor studies in de toekomst. Allereerst zou een replicatiestudie van de huidige pilotstudie met een grotere steekproef moeten bevestigen dat er geen verbanden bestaan tussen cognitieve empathie en online deviant gedrag en tussen beide vormen van empathie en offline deviant gedrag. Daarnaast zou het ook goed zijn om andere voorspellers van online deviant gedrag nader te onderzoeken, aangezien in de huidige studie ‘slechts’ 17% van de variantie in online deviant gedrag werd verklaard door affectieve empathie (ondanks dat dat voor een enkele factor aanzienlijk is). In verschillende onderzoeken werden al suggesties gegeven voor andere verklarende factoren van online deviant gedrag, zoals lage online zelfcontrole, depressiviteit en beperkte kennis van de strafbaarheid (Udris, 2016; Wissink et al., 2020).

Concluderend kan er gesteld worden dat meisjes een hogere mate van affectieve empathie rapporteren en dat jongens een hogere mate van offline deviant gedrag rapporteren. Tevens blijkt dat sekse en sociale wenselijkheid 34.5% van de variantie in offline deviant gedrag verklaren. Tot slot blijkt affectieve empathie voor 11.2% de variantie in online deviant gedrag te verklaren.

Literatuur

- Beerthuizen, M. G. C. J., Tollenaar, N., & Van der Laan, A. N. (2017). *De psychometrische kenmerken van de MZJ vragenlijst over gedigitaliseerde, cyber- en offlinedelicten bij jongeren* (Cahier 2017–4). WODC.
- Brennan, T., Breitenbach, M., & Dietrich, W. (2008). Towards an explanatory taxonomy of adolescent delinquents: Identifying several social-psychological profiles. *Journal of Quantitative Criminology*, *24*, 179–203.
- CBS. (2021, 31 mei). Jeugdcriminaliteit daalt, maar niet alle vormen. CBS.
<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/22/jeugdcriminaliteit-daalt-maar-niet-alle-vormen>
- Cohen, D., & Strayer, J. (1996). Empathy in conduct-disordered and comparison youth. *Developmental Psychology*, *32*(6), 988–998.
<https://doi.org/10.1037/0012-1649.32.6.988>
- Coldwell, R. A. (1993). University students' attitudes towards computer crime. *ACM SIGCAS Computers and Society*, *23*(1–2), 11–14. <https://doi.org/10.1145/174256.174258>
- Crowne, D. P., & Marlowe, D. (1960). A new scale of social desirability independent of psychopathology. *Journal of Consulting Psychology*, *24*(4), 349–354.
<https://doi-org.proxy.library.uu.nl/10.1037/h0047358>
- Dekovic, M. & Noom, M.J. (1996). Vragenlijst Deviant Gedrag (VDG) (Questionnaire Deviant Behavior). Unpublished Report: Utrecht University.
- Ellis, P. L. (1982). Empathy: A factor in antisocial behavior. *Journal of Abnormal Psychology*, *10*(1), 123–133. <https://doi.org/10.1007/bf00915957>
- Erreygers, S., Vandebosch, H., Vranjes, I., Baillien, E., & De Witte, H. (2016). Nice or Naughty? The Role of Emotions and Digital Media Use in Explaining Adolescents' Online Prosocial and Antisocial Behavior. *Media Psychology*, *20*(3), 374–400.
<https://doi.org/10.1080/15213269.2016.1200990>
- Field, A. (2018). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. SAGE Publications.
- Geng, Y., Xia, D., & Qin, B. (2012). The Basic Empathy Scale: A Chinese Validation of a Measure of Empathy in Adolescents. *Child Psychiatry & Human Development*, *43*(4), 499–510. <https://doi.org/10.1007/s10578-011-0278-6>
- Guttman, L. (1945). A basis for analyzing test-retest reliability. *Psychometrika*, *10* (4), 255-282. <https://doi.org/10.1007/bf02288892>

- Heyes, C. (2018). Empathy is not in our genes. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, *95*, 499–507. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2018.11.001>
- Jolliffe, D., & Farrington, D. P. (2004). Empathy and offending: A systematic review and meta-analysis. *Aggression and Violent Behavior*, *9*(5), 441–476. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2003.03.001>
- Jolliffe, D., & Farrington, D. P. (2006). Development and validation of the Basic Empathy Scale. *Journal of Adolescence*, *29*(4), 589–611. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2005.08.010>
- Kaplan, P. J., & Arbuthnot, J. (1985). Affective empathy and cognitive role-taking in delinquent and nondelinquent youth. *Adolescence*, *20*(78), 323–333.
- Lambe, L. J., Cioppa, V. D., Hong, I. K., & Craig, W. M. (2019). Standing up to bullying: A social ecological review of peer defending in offline and online contexts. *Aggression and Violent Behavior*, *45*, 51–74. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.05.007>
- Lardén, M., Melin, L., Holst, U., & Långström, N. (2006). Moral judgement, cognitive distortions and empathy in incarcerated delinquent and community control adolescents. *Psychology, Crime & Law*, *12*(5), 453–462. <https://doi.org/10.1080/10683160500036855>
- Lee, M., & Prentice, N. M. (1988). Interrelations of empathy, cognition, and moral reasoning with dimensions of juvenile delinquency. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *16*(2), 127–139. <https://doi.org/10.1007/bf00913589>
- Llorca-Mestre, A., Malonda-Vidal, E., & Samper-García, P. (2017). Prosocial reasoning and emotions in young offenders and non-offenders. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, *9*(2), 65–73. <https://doi.org/10.1016/j.ejpal.2017.01.001>
- Loper, A., Hoffschmidt, S., & Ash, E. (2001). Personality features and characteristics of violent events committed by juvenile offenders. *Behavioral Sciences & the Law*, *19*, 81–96.
- O’Neill, K. K. (2020). Adolescence, Empathy, and the Gender Gap in Delinquency. *Feminist Criminology*, *15*(4), 410–437. <https://doi.org/10.1177/1557085120908332>
- Oosterwijk, P. R., Van der Ark, L. A., & Sijtsma, K. (2016). Numerical Differences Between Guttman’s Reliability Coefficients and the GLB. In: van der Ark, L., Bolt, D., Wang, WC., Douglas, J., Wiberg, M. (red.). *Quantitative Psychology. Springer Proceedings in Mathematics & Statistics*, *167*, 155–172. https://doi.org/10.1007/978-3-319-38759-8_12

- Oosterwijk, P.R., van der Ark, L.A., Sijtsma, K. (2017). Overestimation of Reliability by Guttman's λ_4 , λ_5 , and λ_6 and the Greatest Lower Bound. In: van der Ark, L.A., Wiberg, M., Culpepper, S.A., Douglas, J.A., Wang, W.C. (red.) *Quantitative Psychology. Springer Proceedings in Mathematics & Statistics, 196*, 159-172. https://doi.org/10.1007/978-3-319-56294-0_15
- Politie.nl. (2021, 15 januari). Criminaliteit 2020: minder inbraak, meer cybercrime. *Politie.nl*. <https://www.politie.nl/nieuws/2021/januari/15/00-criminaliteit-2020-minder-inbraak-meer-cybercrime.html>
- Pyle, N., Flower, A., Fall, A. M., & Williams, J. (2016). Individual-Level Risk Factors of Incarcerated Youth. *Remedial and Special Education, 37*(3), 172–186. <https://doi.org/10.1177/0741932515593383>
- Rochat, M. J. (2022). Sex and gender differences in the development of empathy. *Journal of Neuroscience Research*. <https://doi.org/10.1002/jnr.25009>
- Schmits, E., & Glowacz, F. (2018). Delinquency and drug use among adolescents and emerging adults: The role of aggression, impulsivity, empathy, and cognitive distortions. *Journal of Substance Use, 24*(2), 162–169. <https://doi.org/10.1080/14659891.2018.1531945>
- Schultze-Krumbholz, A., Zagorscak, P., Roosen-Runge, A., & Scheithauer, H. (2018). *Medienhelden: Unterrichtsmanual zur Förderung von Medienkompetenz und Prävention von Cybermobbing*. Reinhardt Ernst.
- Silberman, M. A., & Snarey, J. (1993). Gender differences in moral development during early adolescence: The contribution of sex-related variations in maturation. *Current Psychology, 12*(2), 163–171. <https://doi.org/10.1007/bf02686821>
- Slotboom, M., Wong, T. M. L., Swier, C., & Van der Broek, T. C. (2011). *Delinquente meisjes*. Boom Juridische uitgevers.
- Snyder, F. (2001). Sites of Criminality and Sites of Governance. *Social & Legal Studies, 10*(2), 251–256. <https://doi.org/10.1177/a017406>
- Steffensmeier, D., & Allan, E. (1996). Gender and Crime: Toward a Gendered Theory of Female Offending. *Annual Review of Sociology, 22*, 459–487. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.22.1.459>
- Stöber, J. (2001). The Social Desirability Scale-17 (SDS-17). *European Journal of Psychological Assessment, 17*(3), 222–232. <https://doi.org/10.1027//1015-5759.17.3.222>

- Udris, R. (2016). Psychological and Social Factors as Predictors of Online and Offline Deviant Behavior among Japanese Adolescents. *Deviant Behavior*, 38(7), 792–809. <https://doi.org/10.1080/01639625.2016.1197689>
- Van der Graaff, J., Branje, S., De Wied, M., Hawk, S., Van Lier, P., & Meeus, W. (2014). Perspective taking and empathic concern in adolescence: Gender differences in developmental changes. *Developmental Psychology*, 50(3), 881–888. <https://doi.org/10.1037/a0034325>
- Van der Laan, A. M., & Blom, M. (2006). *WODC-monitor zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit* (Nr. 2006–04). Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum. <http://hdl.handle.net/20.500.12832/882>
- Van der Laan, A.M., Blom, M., Boot, N. C. (2021). *Monitor Jeugdcriminaliteit 2020. Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit in de eerste twee decennia van deze eeuw*. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum. <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3058>
- Van Langen, M., Wissink, I., Van Vugt, E., Van der Stouwe, T., & Stams, G. (2014). The relation between empathy and offending: A meta-analysis. *Aggression and Violent Behavior*, 19(2), 179–189. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2014.02.003>
- Weijters, G., Laan, A.M. van der, & Kessels, R. (2016). *De overeenstemming tussen zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit en bij de politie bekende verdachten*. WODC. Cahier 2016-3.
- Wissink, I. B., Spanjaard, H. J. M., & Stams, G. J. (2020). *Advies aanpassing landelijk instrumentarium jeugdstrafrechtketen (LIJ) voor jeugdige online delinquenten*. Universiteit van Amsterdam. <https://hdl.handle.net/11245.1/1838ab09-b7e8-4a1f-8090-4d83ccc096de>
- Xu, Z., Hu, Q., & Zhang, C. (2013). Why computer talents become computer hackers. *Communications of the ACM*, 56(4), 64–74. <https://doi.org/10.1145/2436256.2436272>